

До спеціалізованої вченої ради
Д 41.086.03 Національного університету
«Одеська юридична академія»
65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23

В І Д Г У К

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента,
президента видавничої організації «Юрінком Інтер»
Ковальського Віктора Семеновича на дисертаційне дослідження
Коломієць Юлії Юрївни на тему
«Кримінально-правова ідеологія в юридичній доктрині та
кримінальному законодавстві України»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук
за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право**

Актуальність дисертаційного дослідження.

Багатозначне визначення ідеології в цілому як соціального інституту або системного світогляду чи суспільного «регулятора», що «пронизує» всі основні сфери суспільства, а також як фактору формування знань, цінностей, ідеалів, які визначають становлення, розвиток та вдосконалення багатьох соціальних сфер і структур, вже давно вимагало повернутися до наукового аналізу цієї важливої категорії у правовій царині. В державі і суспільстві вже давно виник запит визначити її роль у правовій системі, в контексті правових ідей, норм та інститутів. Автор правильно звертає увагу на те, що історичний досвід України свідчить як про позитивну, так про негативну роль ідеології в правовому житті. Соціально згуртоване суспільство, яке сповідує певну конструктивну ідеологію, здатне побудувати гармонійні відносини, впровадити в реальне життя соціально значущі ідеали та цінності завдяки співпраці з державою. Як відомо, відповідно до ст. 15 Конституції України «Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та

ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова. Цензура заборонена». Це визначення характеризує, з одного боку, деідеологізацію суспільного життя, а з іншого – свідчить про прагнення громадянського миру в державі. Держава зі свого боку може лише гарантувати свободу політичної діяльності, не забороненої Конституцією і законами України. При цьому правові цілі розвитку держави, орієнтири законодавчого поля, обґрунтування та оцінка правових відносин багато в чому вимагають нового прочитання правової ідеології, яка має ґрунтуватися на філософсько-світоглядному осмисленні реальності, у тому числі правової дійсності. Правова ідеологія а priori включає і кримінально-правову ідеологію, що відповідно, визначає напрямки наукових досліджень, мету, завдання і принципи законотворчості та реалізації кримінального права. При цьому кримінально-правова ідеологія має визначати не тільки сутність та зміст кримінального законодавства, але й його форму (принципи побудови та інтерпретації).

До проблемних питань щодо визначення кримінально-правової ідеології можна віднести інтерпретацію цього явища на рівні філософії, політології, соціології, теорії та історії держави і права; розробку концепції кримінально-правової ідеології; її основних напрямків в контексті реформування чинного кримінального законодавства щодо забезпечення національних інтересів, зокрема, в умовах глобалізації, а також вдосконалення правозастосовної практики тощо. Тобто, актуальність цієї проблеми пов'язана з науково-методологічним значенням кримінальної ідеології, що включає наукові знання про стан, детермінацію та закономірності формування інститутів та окремих норм кримінального права, їх функціонування в інформаційно-правовому просторі.

Такі знання стосуються, по-перше, розвитку методології аналізу нових соціально-правових явищ (розвиток технології наукового аналізу), а, по-друге, вони реалізуються в контексті отримання та закріплення в практичній площині правничих фактів, понять, подій (розвиток юридичної праксеології). Відтак,

авторка в цілому правильно зауважує, що деідеологізація держави та суспільства, розпочата одразу після розпаду Радянського Союзу, призвела до того, що наукові дослідження в галузі кримінального права поступово втратили свою цілісність. Відмовившись від методологічного монізму, обумовленого марксистсько-ленінською ідеологією, наукове співтовариство перейшло до методологічного плюралізму. Незважаючи на те, що вчені отримали право на свободу наукової творчості, методологічний плюралізм призвів до несприятливих наслідків (с. 22), що призвело до створення інститутів (та, відповідно, норм) кримінального та кримінально-процесуального права, які розроблені на основі різних методологічних підходів. У результаті кримінальне право поступово почало перетворюватися в галузь права, позбавлену належної форми реалізації.

Авторка цілком обґрунтовано зауважує, що і в радянські, і в пострадянські часи вчені звертали увагу на недостатню вивченість в юридичній літературі методологічних основ кримінального права (с. 23). Концептуальний підхід авторки до обраної теми дослідження базується на тому, що витoki ідеології кримінального права мають включати і базуватися на методології науки кримінального права, тобто складати своєрідну єдність загальнонаукових, групових, спеціальних і міждисциплінарних методів, обумовлених єдиним філософсько-світоглядним підходом. З'ясувавши зміст методології науки кримінального права, необхідно сформулювати її поняття, адже саме методологія являє собою не просто сукупність різних рівнів пізнання, але й систему підходів і методів наукового пізнання, які відносяться як до обраної теми форми, так і до змісту досліджуваного об'єкта (с. 26). Привертає увагу те, що, як зазначає авторка, на основі певних ідейних вчень про економічний монізм (економічний детермінізм) виникла марксистська теорія суспільно-економічних формацій, яка означала послідовну зміну одна одною первіснообщинної, рабовласницької, феодальної, капіталістичної, соціалістичної, комуністичної формацій.

Основним критерієм класифікації в формаційному підході є економічні відносини, а все інше називається надбудовою. У пострадянський період формаційний підхід багато в чому не витримав викликів часу і вчені звернулися до пошуку інших теоретичних підходів до історичного процесу. Одним із таких підходів є цивілізаційний підхід (соціально-культурний детермінізм). На відміну від формаційного підходу, цивілізаційний виходить з того, що держави розвиваються по-різному, а не йдуть єдиним загальним шляхом розвитку. У цивілізаційному підході основним критерієм виступає культурний (культурологічний фактор), а саме релігія, світорозуміння, світогляд, історичний розвиток, своєрідність звичаїв та ін. (с. 30).

Отже, багатозначність категорії «ідеологія», що базується на вченнях про монізм або детермінацію соціальних відносин, мобілізацію соціуму в період серйозних криз або загроз (солідаризм), про механічне поєднання різнорідних, органічно несумісних елементів, які запозичуються з протилежних концепцій (еклектизм), вимагає ретельного наукового аналізу її сутності та всіх складових цієї важливої категорії.

Кримінально-правова ідеологія, безумовно, не є виключенням у сьогоденному порядку денному наукового пізнання правової дійсності. Навпаки, сукупна правова проблематика охоронного права актуалізувалася у зв'язку з наявністю значних викликів, міжнародних правових загроз, що виникають у транзитивний період переходу від тоталітарного суспільства до відкритого демократичного суспільства в Україні.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідницької роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» з теми «Механізм кримінально-правового впливу в умовах сталого розвитку» на 2011–2015 рр. як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011–2015 роки за назвою «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права»

(ДРН 0110U000671) та плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» - «Стан, тенденції та перспективи розвитку кримінального права у XXI столітті» на 2016–2020 роки та як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія», а саме: «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116Ш 01842) на 2016–2020 роки. Дисертаційне дослідження виконане також відповідно до плану фундаментального наукового дослідження «Теорія кримінальної законотворчості: концептуальні основи» (державний реєстраційний номер 0115U002494), яке здійснювалося у 2015–2017 роках та плану фундаментального наукового дослідження «Євроінтеграційна кримінально-правова політика України» (державний реєстраційний номер: 0118U003677) на 2018–2019 роки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації, їх достовірності та новизни.

Ознайомлення з дисертаційним дослідженням Коломієць Ю.Ю. дозволяє стверджувати, що сформульовані у дисертації наукові висновки і рекомендації мають необхідну міру достовірності та належну обґрунтованість, що вимагається від дисертаційних досліджень докторського рівня. Поставлені у дисертаційному дослідженні завдання (с. 13-14 дисертації, с. 3-4 автореферату) належною мірою розкриті. Загальнонаукові та спеціальні наукові методи аналізу правознавчих проблем, зокрема діалектичний, формально-юридичний, порівняльно-правовий, системний метод та метод теоретичних узагальнень, історичний та структурно-функціональний методи тощо, які були використані авторкою в процесі дисертаційного дослідження, дозволили дисертантці визначити необхідні теоретичні засади та підходи до розуміння сутності кримінально-правової ідеології, її складових, а також провести глибокий аналіз змісту низки понять, пов'язаних із темою дослідження, обґрунтувати необхідність радикального удосконалення

інститутів та норм охоронного призначення, зокрема кримінально-правового та кримінально-процесуального змісту в Україні, а також запропонувати рекомендації, спрямовані на удосконалення законодавства України, яким урегульовано норми охоронного права.

Загальний аналіз контенту досліджуваної роботи свідчить про те, що вона має системний, цілісний, самостійний характер та відзначається значним науковим рівнем та відповідною актуальністю. Серед теоретичних досліджень з кримінального права, які здійснювалися в країні в останні роки, рецензована дисертація виступає, по суті, єдиною в Україні комплексною науковою працею, присвяченою теоретичним і догматичним проблемам відповідного рівня розвитку охоронного права.

Авторкою, зокрема, визначено поняття кримінально-правової ідеології та обґрунтовано її зв'язок з іншими видами ідеологій (с.с. 100, 378). При цьому слід підтримати вдало сформульоване авторське визначення поняття кримінально-правової ідеології як системи світоглядних ідей про сутність та зміст охоронної функції кримінального права, а також про механізм її реалізації шляхом застосування символічних (словесно-теоретичних, знаково-образних, порівняльних) форм, що сприяють державним та іншим соціальним інститутам, а також формують суспільну та індивідуальну свідомість та підсвідомість людей (с. 130).

У дисертації визначені мета та завдання кримінально-правової ідеології. Метою останньої має бути сенс кримінального права, його авторитет у суспільстві (с.с. 12, 102). Завданням кримінально-правової ідеології (с.с. 8, 12, 80) може бути: по-перше, вчення про мету, завдання, принципи кримінального права, систему його інститутів та механізмів реалізації кримінально-правових норм; по-друге, відбір та застосування ефективних відповідних (словесно-теоретичних, знаково-образних, порівняльних) форм та способів впливу на суспільну і індивідуальну свідомість та підсвідомість людини; по-третє, забезпечення функціонування ціннісного смислового ядра державної діяльності соціальних та економічних інститутів; по-четверте, формування

взаємодії та підґрунтя для солідарної підтримки державних інститутів інших соціальних інститутів. Ґрунтовно доведено, що як системне вчення кримінально-правова ідеологія здатна виконувати на певних рівнях правової дійсності, зокрема загальнолюдському рівні, відповідні функції (гносеологічну, онтологічну, інформаційну, герменевтичну, прогностичну, аксіологічну, орієнтаційну, регулятивну, інтегративну (мобілізаційну і консолідуючу), когнітивну; на загальноправовому рівні – відповідні функцію щодо підтримки легітимності та авторитету влади; на галузевому рівні кримінального права – органічну для цієї галузі захисну функцію (с. 145).

З метою розкриття об'єкту та предмету дослідження у роботі значну увагу було приділено дослідженню еволюції поглядів щодо кримінально-правової ідеології, кримінально-правової доктрини, кримінального права та кримінального законодавства (с. 147-149). При цьому вдало обґрунтовано, що кримінально-правова ідеологія та кримінально-правова доктрина є взаємозалежними, спорідненими, але не тотожними поняттями (с. 165-166). Так, якщо кримінально-правова ідеологія являє собою систему світоглядних ідей (с. 101), то доктрина є знаннями, що сформувалися під впливом цих ідей та знаннями, які є результатом пізнавального процесу, відповідними знаннями, які отримали право на істину, відповідальну перед зовнішнім (матеріально-практичним) і внутрішнім (логічна аргументація та моделювання) досвідом (с. 153). Авторка доводить своє бачення аналізом відповідного понятійного апарату щодо обраної теми дослідження.

Це дало підстави зробити у дослідженні певні висновки про необхідність переосмислення понятійного кола в розумінні сенсу кримінально-правової ідеології, кримінального та процесуального законодавства.

Дисертантка належною мірою обґрунтовує напрями вдосконалення правових засад охоронного права через окремі елементи, його операційну та інституційну складові, з урахуванням сучасних технологій застосування законодавства. У дослідженні доводиться закономірність впливу на ефективність застосування законодавства саме моделі закріплення певного

поняття (оціночного, точного, розгорнутого, у вузькому або широкому розумінні) в законодавстві. Як справедливо зазначила дисертантка, досліджуючи різноманітний досвід, що фокусує технології застосування правових норм, функціонування ідеологічних засад не зводиться до контролю чи реалізації тієї чи іншої норми або інституту права. Такий досвід є значно ширшим і включає основи та пізнання сутності кримінального права, пізнання форм кримінального права, створення та зберігання субординаційно-координаційних зв'язків між певними поняттями, категоріями, явищами. Так, на державному рівні кримінально-правова ідеологія сприяє зміцненню державності, сприяє легітимації влади, пропагує погляди щодо нетерпимості до злочинів, економії карної репресії, а також про справедливість та ефективність кримінального закону. Авторка доводить, що відповідними каналами комунікацій ідеологія впливає на відчуття безпеки людей, допомагає усвідомити, як можна скористатися кримінальним законом з метою захисту власних інтересів; формуючи соціальні очікування державного обов'язку та зв'язку людини і держави, ідеологія сприяє доланню страху перед злочинністю і, саме таким чином, кримінально-правова ідеологія виконує захисну функцію.

Значна частина дослідження присвячена структуруванню наукових поглядів щодо кримінально-правової ідеології, викладенню її принципів (законність, гуманізм, справедливість, рівність, невідворотність державного реагування на протиправні діяння, доцільність правової системи держави, економія матеріальних ресурсів), принципів наукової діяльності (раціоналізм, обґрунтованість, всебічність, об'єктивність, системність (цілісність), спадкоємність результатів наукової творчості тощо. Авторка сповідує правильні погляди щодо співвідношення кримінально-правової ідеології з кримінальним правом та законодавством як зміст та форма. При чому доводиться, що кримінально-правова ідеологія повинна відігравати провідну, визначальну роль як стосовно кримінального права, так і стосовно законодавства.

Істотну увагу у ході дослідження було приділено аналізу норм національного та зарубіжного законодавства, а також судовій практиці, в тому числі практиці Європейського суду з прав людини. Емпіричною базою дослідження виступили також рішення Конституційного Суду України, правові позиції судових інстанцій, певні роз'яснення компетентних державних органів, державні статистичні дані.

У роботі містяться наукові положення, які мають важливе науково-теоретичне значення й практичне спрямування. Положення новизни, що виносяться на захист, підкріплені ґрунтовними висновками по ходу дослідження, є належною мірою аргументованими та доведеними. Цікавість виявляють додатки до дисертаційного дослідження, в яких авторка демонструє, зокрема, аналітичне та прикладне втілення теоретичних висновків. Це стосується таблиць існуючих точок зору з приводу сутності, змісту та форми ідеології (с. 85-86), мотивів невчинення злочинів (с. 121-122), принципів кримінального права (с. 271-273), ідейного змісту норм Конституції України (с. 281-282) тощо. Певний інтерес викликає і викладена авторкою таблиця взаємозв'язку функцій та видів церковної діяльності щодо засуджених (с. 388-390).

На користь досить цінного праксеологічного значення отриманих результатів слугують й запропоновані пропозиції дисертантки щодо розробки Концепції кримінально-правового забезпечення національних інтересів України в умовах глобалізації (Додаток 2. с. 511), внесення змін до Кримінального кодексу України (с. 336-340, с. 363-365).

Привертають увагу позиції, висловлені щодо удосконалення кваліфікації кримінальних правопорушень, у тих випадках, коли бланкетні диспозиції кримінально-правових норм відсилають до кримінально-процесуального законодавства, про призначення покарання при множинності кримінальних правопорушень (наприклад, від вирішення питання про визнання вироків судів іноземних держав залежить наявність або відсутність множинності кримінальних правопорушень, а значить вид і розмір покарання

за них). У цьому зв'язку потрібно погодитися з тим, як зазначає дослідниця, що кримінально-правова ідеологія впливає на правозастосовувачів не тільки через мову відповідного закону, але й через процедуру його виконання, формуючи у людей не тільки знання про закон, але й створюючи образ кримінального права відповідно до певного рівня емоційно-чуттєвого сприйняття навколишньої дійсності (с. 369 – 370).

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором.

Авторкою у ході дослідження було опубліковано основні результати, що знайшли відображення у дисертації. Її публікаційним здобутком стали п'ятдесят шість наукових публікацій, серед яких двадцять чотири статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України та інших держав, та двадцять дев'ять публікацій, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Оприлюднені авторкою положення носять оригінальний, самостійний характер. Посилання на авторські публікації у роботі присутні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що робота стала практично однією з перших в Україні фундаментальною науковою працею, яку присвячено розвитку догматичних, теоретичних та праксеологічних проблем становлення, сутності, структури та ролі кримінально-правової ідеології. В дисертації Коломієць Ю. Ю. узагальнено та проаналізовано значний науковий масив праць провідних українських та зарубіжних вчених, наведено авторські позиції та характерні особливості власних напрацювань, зроблено на їх основі висновки, які вказують на наукову новизну та достовірність одержаних в результаті дисертаційного дослідження результатів та наданих пропозицій щодо удосконалення національного законодавства, що стосується сфери охоронного права в Україні.

Новації авторки стосуються досить широкого кола визначень, правничих термінів, певних ознак та уточнень понятійного апарату, концептуальних підходів, що свідчить про достеменне володіння нею

прийомами та методами критичного мислення, що є важливим для виконання дослідження найвищого дисертаційного рівня.

До найважливіших здобутків, привнесених авторкою в наукову діяльність, можна визнати значну частину положень, винесених на захист дисертації. Йдеться про важливість складу методологічного інструментарію науки кримінального права, що закономірно визначається панівною ідеологією, зміст якої визначають взаємовідносини в системі людиноцентричного трикутника (природа, суспільства, держава); про модель кримінально-правової ідеології, яка здатна об'єднати заходи кримінально-правового впливу з іншими соціальними регуляторами; про авторські визначення кримінально-правової ідеології та кримінально-правової доктрини; про визначення мети Кримінального кодексу України, що має бути передбачена поряд із його завданням (формування та закріплення в суспільстві в цілому, а також у кожного індивідуума окремо впевненості в справедливості і обов'язковості виконання кримінального закону); продуктивним є розуміння функцій кримінально-правової ідеології; заслуговує на увагу генеза кримінально-правової ідеології, яка починається зі створення етичної бази, розробки системи соціально-активних дій, формування каналів розповсюдження і започаткування образів-символів, за допомогою яких здійснюється вплив на свідомість та підсвідомість людини; важливим є обґрунтування раціональності кримінально-правової ідеології, що відображується в балансі інтересів особистості, суспільства, держави при мінімумі витрат, з урахуванням триєдиного початку навколишнього світу: Божественного (Духовного)–Природного–Людського; викликає увагу положення про розвиток ідеологічного вчення, що є похідним від якості інформації та кількості часу і «зацікавленості» суб'єктів ідеологічного впливу у період, протягом якого прийнятий кримінальний закон не можна змінювати; без сумніву цінною є позиція авторки щодо реалізації кримінально-правової ідеології на практиці, продуктивність якої стосується в складі джерел кримінального права та якості кримінально-правової політики.

До новаційних положень слід віднести розроблений підхід щодо ідеологічного впливу кримінального права через наявність у ньому норм, що структуровані як: норми-засади (преамбула КК України); визначально-установчі норми (цілі та завдання КК України); норми-дефініції (термінологічний апарат КК України); норми-принципи (закріплення в КК України принципів кримінального права); норми-правила поведінки (охоронні норми, які передбачають негативну реакцію держави на неправомірну поведінку суб'єктів правовідносин, та регулятивні норми, які встановлюють права та обов'язки суб'єктів кримінальних правовідносин). Запропонована авторкою теорія середнього рівня (криміналізації суспільно небезпечних діянь у вигляді циклічної програми, метою якої є попередження конфлікту інтересів, наслідком якого є або може стати суспільно небезпечне діяння), також привертає увагу своїм новаційним значенням.

У роботі також віднайшла вдосконалення низка положень науки кримінального права, зокрема щодо системи принципів кримінального права, яку запропоновано розташувати у КК України у певній послідовності. Серед положень науки кримінального права, які дістали подальшого розвитку, привертає внесок у теорію кодифікації шляхом викладу юридичної форми кримінального права, що має як внутрішні, так і зовнішні ознаки; нове виокремлення розділів та глав у структурі Кримінального кодексу України. Слід зазначити, що дисертація характеризується цілою низкою інших положень, що свідчать на користь оригінального характеру отриманих результатів.

Практична і теоретична значимість отриманих результатів дисертаційного дослідження.

Наукові положення, викладені в дисертаційному дослідженні Коломієць Ю.Ю. мають важливе наукове та практичне значення. Зокрема, можна погодитися з дисертанткою, яка пропонує внести певні зміни до кримінального закону в частині його структури та зв'язаності частин КК

України. Крім того, основні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи можуть бути використані у:

науково-дослідній роботі – при здійсненні фундаментального наукового дослідження «Теорія кримінальної законотворчості: концептуальні основи» для подальшого наукового дослідження ідейних витоків кримінального права, які забезпечують його єдність та злагодженість механізму його застосування;

правотворчій діяльності – при підготовці проектів законів про внесення змін і доповнень до КК України та інших нормативно-правових актів, які стосуються забезпечення реалізації кримінально-правової ідеології;

правозастосовній діяльності – в процесі інтерпретації кримінально-правових норм, кваліфікації злочинів та визначення кримінально-правових наслідків вчинення діянь, передбачених КК України, а також взаємодії державних та інших соціальних інститутів з метою впровадження ідей кримінально-правової ідеології;

навчальному процесі – для забезпечення лекцій, семінарських і практичних занять з навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінологія», «Кримінально-виконавче право» та інших дисциплін кримінально-правового циклу, а також при підготовці підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, тематики кваліфікаційних робіт із зазначених дисциплін.

Зауваження щодо змісту дисертаційної роботи.

Визнаючи в цілому актуальність проведеного Коломієць Ю.Ю. дослідження, її внесок у наукову новизну, а також обґрунтованість і достовірність, належний теоретичний рівень та практичну значимість результатів дослідження для вдосконалення національного кримінального законодавства й кримінального права та правозастосування, разом із тим необхідно зазначити, що окремі положення дисертаційної роботи носять дискусійний характер, а деякі висновки потребують додаткової аргументації.

1. Викликає деяке заперечення позиція авторки щодо визначення кола суб'єктів кримінально-правової політики та учасників кримінально-правової

політики (с. 373-375). Адже відповідно до вимог Основного Закону основним носієм суверенітету і єдиним носієм влади, а отже і ідеологічних імперативів в сенсі політичної культури і у контексті формування його правової ідентичності, є саме народ України. Він лише здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. І це положення потрібно розуміти як обмеження «народної тиранії», охлократії, популізму, що є дуже важливим у досягненні ефективності і єдності закону і ідеології.

Так, прийняття так званого «закону Савченко» є свідченням кримінально-правового популізму, якій полягав, як відомо, у тому, що один день попереднього ув'язнення зараховується за два дні позбавлення волі при обчисленні судом строку покарання. Ухвалення цього закону було обґрунтоване необхідністю забезпечення соціальної справедливості, практичної реалізації принципу презумпції невинуватості, припинення негативної практики тривалого утримання в слідчих ізоляторах осіб на стадії досудового розслідування кримінальних проваджень. А його необхідність пояснювалася необхідністю розвантажити слідчі ізолятори в Україні, що водночас покращувало б умови перебування там тих осіб, які не будуть звільнені після ухвалення законопроекту. Стрімке зростання злочинності після його прийняття вказало на неприйнятність такої практики. Тим більше принцип деполітизації суддів, поліції, прокуратури, МВС, СБУ, органів Державної кримінально-виконавчої служби закладений у відповідні акти щодо їх статусу.

Також у коло суб'єктів кримінально-правової політики мають входити соціальні інституції, що не мають владних повноважень, але є професійно здатними вносити певні експертні висновки, ґрунтовні пропозиції щодо змін у законодавстві, ініціативно проводити кодифікаційні роботи.

2. Потрібно зазначити про недостатню увагу в дисертації питанню принципу верховенства права, який є дуже важливим в контексті обраної теми дослідження. Він зазначений як найважливіший у системі кримінальних

проваджень. У кримінальному праві у даній роботі цей принцип не знайшов належного розкриття, а зазначається лише як такий, що йде поруч з іншими принципами права. У той же час його специфіка в кримінальному праві є не розкритою і на даний час. Розглядати його лише в контексті соціально-філософських категорій справедливості та гуманізму явно недостатньо (с. 267 – 268). Адже ця категорія розуміється як ідея, як принцип і як практика втілення кращих правових традицій. Саме як відправна ідея, що втілює правовий інструментарій, відповідну практику, емпіричний матеріал, ця категорія має значення при дослідженні даної теми. Верховний Суд прийняв вже декілька рішень виходячи з принципу верховенства права як правового стандарту сфери правотворення та правозастосування.

3. Явно недостатньо приділено в роботі увагу проблемі кримінального проступку, адже виходячи з ідеологічних постулатів і кримінально-правових традицій ця категорія виникла після прийняття чинного КПК України у 2012 році, в якому було запроваджено поняття «кримінальне правопорушення», що об'єднує дві категорії – власне, злочини, та кримінальні проступки. Виходити з того, що окремі діяння, які за чинним КК мають відноситися до злочинів невеликої тяжкості, і які відповідно до політики гуманізації кримінального законодавства визначатимуться такими, що не мають значного ступеня суспільної небезпеки, а отже, об'єднувати їх з деліктами із чинного КУпАП – діяння, які мають судову юрисдикцію (дрібне хуліганство, дрібне викрадення чужого майна тощо) – це явне спрощення проблемної ситуації. У державотворця явно не вийшла органічна концепція, яка базується на традиціях правового еклектизму, а отже науковий підхід матеріального права був знехтуваний процесуальним законом.

4. В роботі міститься дещо суперечливе твердження про те, що суспільна небезпечність діяння встановлюється через конфліктологічний підхід (с. 7, 16), що є явно недостатнім для обґрунтування цієї важливої категорії кримінального права. Адже через конфліктологічний підхід можна визначити і суспільну небезпечність кримінального проступку й інших протиправних

діянь, наприклад, цивільно-правових деліктів. Проте суспільна небезпечність – це є характеристика деструктивної кримінальної активності людини, яка не просто конфліктує із законом, а йде всупереч йому, нехтує не лише цим законом, а й іншими правовими положенням у випадку подвійної протиправності діянь, наприклад, при порушенні особою бланкетної диспозиції кримінальної норми.

5. Дещо спірним, на наш погляд, є визначення об'єкту та предмету дослідження (с. 9), із-за чого з дослідження випали цілі пласти напрямів, які би мали бути висвітленими у представленій докторській дисертації. Зокрема, не знайшли свого відображення питання про роль позакультурологічних регуляторів кримінальної поведінки – таких, наприклад, як правова ментальність, про роль кримінологічних даних у науці кримінального права та процесу, про особливості соціалізації та десоціалізацію осіб, що відбули покарання, нарешті, про теорію особи злочинця та її роль у кримінальній відповідальності та рецидиві злочинів, а також про захист прав потерпілих від злочинів, щодо яких держава не несе майнову відповідальність перед потерпілими за всі злочини, які залишилися нерозкритими тощо. Адже фрагментарні висвітлення деяких питань із числа зазначених не можуть бути прийняті як закінчені та висвітлені з необхідною повнотою.

Разом із тим, висловлені зауваження є значною мірою дискусійними й не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Коломієць Ю. Ю. як такі, що не торкаються концептуальних положень дисертації та не зменшують належного рівня рецензованого наукового дослідження.

Загальний висновок по дисертації.

Докторська дисертація Коломієць Юлії Юріївні на тему «Кримінально-правова ідеологія в юридичній доктрині та кримінальному законодавстві України» є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові, самостійні, науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення теоретичних проблем, що є актуальними для комплексу наук кримінального, кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого права

та кримінології; визначено ідеологічні основи пізнання форми кримінального права, віднайдені методологічні підходи, за допомогою яких створюються і зберігаються субординаційно-координаційні зв'язки між певними поняттями, категоріями, явищами; зазначено, що правова ідеологія виконує функцію легітимізації та авторитету влади та сприяє попередженню та вирішенню соціальних конфліктів. Кримінальна ідеологія є складовою частиною загальної ідеології протидії злочинності і цей загальний напрямок, окрім кримінально-правової ідеології, включає також напрямки кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого аспектів правової ідеології Української держави.

Викладені в дисертації рекомендації щодо удосконалення національного кримінального законодавства та його застосування є теоретично обґрунтованими та аргументованими.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист, належним чином знайшли відображення у наукових публікаціях, які були підготовлені та випущені авторкою дисертації у світ у кількості та якості, що відповідає чинним вимогам щодо публікації основних положень дисертацій на здобуття наукових ступенів у фахових виданнях.

Зміст автореферату повною мірою відображає структуру, хід дослідження, основні положення і висновки підготовленої автором дисертації. Автореферат не містить положень, які не увійшли до основного змісту дисертації.

Враховуючи наведене, можна стверджувати про високий рівень науковості та обґрунтованості висловлених автором у дисертації теоретичних міркувань, положень, висновків і рекомендацій. З огляду на викладене, дисертаційна робота Коломієць Юлії Юріївни є завершеною науковою працею, а висновкам, зробленим у дисертації, властиві необхідні ознаки новизни.

Підсумовуючи вищезазначене, є всі підстави вважати, що дисертація Коломієць Ю. Ю. на тему «Кримінально-правова ідеологія в юридичній доктрині та кримінальному законодавстві України» за змістом і оформленням

відповідає п. 10, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор Коломієць Юлія Юріївна за результатами публічного захисту заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент

**Доктор юридичних наук, доцент,
професор Академії адвокатури України,
президент видавничої організації
«Юрінком Інтер»**

В.С. Ковальський

Підпис Ковальського В.С. засвідчую:

Старший юрисконсульт - фахівець з кадрів

Г.В. Олійник

31 березня 2020 року